T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Milli Mücadele Dönemi TBMM'de İlginç Bir Teklif
Bursa İl Merkezinin Orhaneli'ye Nakli veya Orhaneli'nin İl Yapılması

Niyazi Topçu

Emin Bey'in, "Orhaneli Kasabasının Geçici Olarak Bursa Vilayet Merkezi Kabul Edilmesi" başlığıyla Meclis'e sundu

Kurtuluş Savaşı sürerken bir ara TBMM'nin Ankara'dan daha iç kesimlere taşınmasının düşünüldüğü hemen herkesçe malumdur. Zira, Kütahya-Eskişehir muharebeleri sonrasında oluşan tedirgin hava nedeniyle Ankara'nın boşatılması hazırlıkları yapılmış, Meclis'in Kayseri'ye nakli için kararname -22 Temmuz 1921- çıkartılmış, fakat yoğun tartışmalar sonucunda nakilden vazgeçilmiştir[1].

İşte yine bu dönemlerde hatta bundan daha da önce Bursa vilayet merkezinin naklinin gündeme geldiği pek bilinmez. Nitekim Bursa'nın Kurtuluş Savaşı dönemini aktaran hiçbir eserde bundan bahsedilmemektedir. Halbuki sonuçta kabul edilmemiş bile olsa konu TBMM gündemine kadar gelmiş ve hem meclis komisyonunda hem de ilgili bakanlık bünyesinde tartışmaya açılmıştır.

Konuyu Meclis'e getiren Bursa milletvekili Operatör Emin Bey'dir[2]. İlk TBMM'nde Bursa milletvekili olarak görev yapan Operatör Emin Bey, o dönem meclisin aktif milletvekillerinden biri olarak öne çıkmıştır. Düellonun serbest bırakılması, fes yerine kalpak giyilmesi, her evde Osmanlı sancağı bulundurulması gibi ilginç teklifleri olan Emin Bey, özellikle Men'i Müskirat ve Frengi kanunlarının görüşmeleri sırasında kavgaya varan sıkı mücadeleler vermiştir.

Operatör Emin Bey

Adı geçen Emin Bey'in ilginç tekliflerinden biri de Bursa vilayet merkeziyle ilgilidir. O, Bursa'nın işgali sonrasında Bursa ile Ankara arasındaki irtibatın kopmasını ve idari işlerin aksamasını Milli Mücadele açısından sakıncalı görmüş, durumun derhal düzeltilmesi için de çare olarak ya Bursa vilayet merkezinin Orhaneli'ye nakledilmesini veya Orhaneli'nin vilayet merkezi yapılmasını teklif etmiştir. 14 Aralık 1920 tarihinde TBMM'ye biri önerge biri kanun olmak üzere iki ayrı başlık altında sunulan teklif-

ler gündeme alınıp ilgili birimlere sevkedilmişse de sonuçta kabul edilmemiş ve sadece Meclis zabıtlarında kalmıştır.

Emin Bey'in, "Orhaneli Kasabasının Geçici Olarak Bursa Vilayet Merkezi Kabul Edilmesi" başlığıyla Meclis'e sunduğu ve İçişleri Bakanlığı'na havale edilmesini istediği önerge metni şu şekildedir -sadeleştirilerek- :

"Yüce Başkanlığa

Bursa merkezine bağlı Orhaneli kazası coğrafi durumu itibariyle düşman işgalinden uzak kalmıştır. Allah'a şükür Gediz'in geri alınması sonucu Tavşanlı-Gediz üzerinden Orhaneli ile temas artık mümkün hale gelmiştir. Dolayısıyla şimdiye kadar mecburen bırakılmış olan Bursa vilayeti idari işlerinin takibi için Orhaneli'nin geçici olarak Bursa vilayet merkezi kabul edilmesini ve buraya yeteri kadar memur gönderilmesi amacıyla konunun İçişleri Bakanlığı'na havalesini teklif ederim.

14 Aralık 1920

Operatör Emin" [3]

Öte yandan, Tasarı Komisyonuna havale edilip kabul görmeyen "Orhaneli Kazasının Müstakil Liva Yapılması" yönündeki kanun teklifinin red gerekçesi ise şöyledir -sadeleştirilerek- :

"Yüce Başkanlığa

Orhaneli kazasının müstakil liva yapılmasına dair Bursa milletvekili Emin Bey'in kanun teklifi Komisyonumuzca incelendi. Adı geçen kazanın etrafında kendisine bağlanacak uygun kaza ve nahiye bulunmaması, sadece 60.000 nüfustan ibaret olması, arada düzgün bir yol bulunduğundan Bursa ile ticari ve ekonomik ulaşımın güvence altında olması hususları dikkate alınarak yersiz görülen teklifin reddine karar verildi.

23 Aralık 1920

Tasarı Komisyonu

Adına Başkan" [4]

Önerge metnindeki ifadeler dışında Emin Bey'in hangi sebep ve saiklerle bu konuyu Meclis'e taşıdığı ayrıntılı olarak tespit edilememektedir. Kanun teklifinin gerekçesi TBMM zabıtlarında yayınlanmadığı gibi, Emin Bey kendi anılarında da bu hususa yer vermemiştir. Öte yandan, yukarıda belirttiğimiz üzere Milli Mücadele dönemi Bursa Tarihi ile ilgili kaynaklarda da bahsedilmediğinden konuyla ilgili başka bilgiye ulaşmak şimdilik mümkün olmamıştır. Yine de bu teklif gerek Bursa gerekse Orhaneli idare tarihi açısından son derece önemlidir ve mutlaka derinlemesine araştırılmalıdır.

Tutanak 1

DEVRE : I   CİLT : 6   İÇTİMA : 1

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz on dördüncü içtima

14 · XII · 1336 Salı

REİS — Celse küşat edildi.

8. — Bursa mebusu Operatör Emin Beyin, Orhaneli kasabasının muvakkaten Bursa vilâyeti merkezi ittihaz olunmasına dair takriri

REİS — Bursa mebusu Operatör Emin Beyin bir takriri var okunacaktır.

Riyaseti Celileye

Bursa merkezine merbut Orhaneli kazası vaziyeti coğrafiyesi itibariyle düşman işgalinden masun ve metrûk bir halde kalmış idi. Lehülhamd Gediz'in istirdadı ile Tavşanlı - Gedis tarikiyle Orhaneli ile temas tesis ve temin edilmiş olduğundan şimdiye kadar bizzarure metruk bir halde kalmış olan Bursa vilâyeti umuru idariyesinin yakından takibi için mahalli mezkûrün hemen ve muvakkaten Bursa vilâyeti merkezi ittihaziyle lâzımgelen memurinin izamı zımnında işbu takririmin Dahiliye vekâletine havalesini teklif ederim.

14 kânunuevvel 1336
Operatör Emin

REİS — Münasip görürseniz Dahiliye vekâletine tevdi edelim. (Münasip sesleri) Da-

Harici ve dahilî siyaset, adlî ve askeri um
beynelmilel iktisadi münasebat ve Hükümet
umumi tekâlifi ile menafii birden ziyade vilâ
ta şâmil hususat müstesna olmak üzere Büy
Millet Meclisince vazedilecek Kavanin mucib
ce Maarif, Sıhhiye, İktisat ve Ziraat, Nafia
muaveneti içtimaiye işlerinin tanzim ve idar
(vilâyet meclislerinin) salâhiyeti dahilin
dir.

MUSTAFA B. (Karahisarı Şarkî) — R
Bey usulü müzakere hakkında bir şey söyli
ceğim. Demince, bendenizin bu maddenin
dili hakkında verdiğim bir teklifi kanuni en
mene havale edildi. Şimdi bu maddeler mü
kere edildikten sonra mı Encümeni mahsus
gelecek? sonra mı müzakere edilecek? bu na
olur? O da encümenden gelsin de sonra müza
reye devam olunsun.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Bu m
de teşkilâta ait, Mustafa Beyin teklifi ise ida
ye ait.

OPARATÖR EMİN B. (Bursa) — Bun
şimdi müzakere olunur. Sonra icabederse he
birden Encümeni mahsusa gider.

REİS — 12 nci madde hakkında söz isti

Notlar

[1] Konuyla ilgili Hükümet Kararnamesi için bkz. **Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk (1916-1922),** T.C.Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müd. Osmanlı Arşivi Daire Bşk. Yay. No: 62, Ankara, 2003, s.224-225

[2] **Operatör Dokttor Mehmet Emin Erkul (1881-1964):** 1881 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içinde kalan Serfiçe Sancağı'nın Grebene ilçesinde doğdu. 1905 yılında Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'den mezun olan Erkul, 1910'da okul masraflarını ödeyerek askerlikten istifa etti. Afyonkarahisar ve Konya'da Osmanlı Devleti'nin ilk özel hastanelerini kurdu. 8 Ekim 1913'te Bursa Sağlık Müdürlüğüne, 30 Mart 1917'de ise Bursa Gureba Hastanesi Başhekimliği ve Cerrahi Şefliğine atandı. Bursa Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Başkanlığı gibi savaş döneminin hassas hizmetlerinden birini yerine getirdi. Kısa bir süre Bursa Belediye Başkanlığını vekâleten yürüttü. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin I.döneminde Bursa milletvekiliydi. II. dönem seçimi kazanamayınca İstanbul Belediye Başkanlığına atandı. 1926'ya kadar bu görevi yürüttü. Kırmızı-Yeşil şeritli İstiklâl Madalyası sahibi olan ve Seyidoğlu lakabıyla da anılan Operatör Doktor Mehmet Emin Erkul, 3 Haziran 1964'te İstanbul'da vefat etti. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Op.Dr.Emin Erkul'un Milli Mücadele Anıları,** Haz. Melih Tınal, Zeus Kitabevi, İzmir 2011.

[3] TBMM Zabıtları, 1. Dönem, 6. Cilt, 114. Birleşim, s.368; http://www.tbmm.gov.tr

[4] TBMM Zabıtları, 1. Dönem, 7. Cilt, 127. Birleşim, s.10

Yüz yirmi yedinci içtima

1 · I · 1337 Cumartesi

İ : 127   1.1.1337   C : 1

edenler el kaldırsın. Kabul edilmiştir. Yani harp vergisi kemafissabık alınacaktır.

6. — Maraş Mebusu Tahsin Beyin, Maraş Evkaf memuru Evliya Efendi ailesine maaş tahsisine dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/166)

REİS — Maraş Evkaf memuru Evliya Efendi ailesine maaş tahsisi hakkındaki teklifin Heyeti Vekileye havalesine dair Lâyiha Encümeni mazbatası var. Kabul edenler Lütfen el kaldırsın. (Okunsun sadaları). Pekâlâ okunsun.

Riyaseti Celileye

Fransız ve Ermenilerin Maraş sancağında ika ettikleri mezalim esnasında kuvayi Milliyei mahalliye idaresini deruhde ederek esnayi müsademede şehit düşen Evkaf memuru İbrahim Evliya Efendinin bir haremiyle iki çocuğuna maaş tahsisi lüzumuna dair Maraş Mebusu Tahsin Beyin Heyeti umumiyeden muhavvel teklifi kanunisi encümenimizce mütalâa olundu. Müteveffayı mumaileyhin memurini devletten olmasına ve geride bıraktığı efradı ailesinin Tekaüt Kanunu mucibince eramil ve eytam maaşı tahsisine istihkakları derkâr bulunmasına binaen bermu-

*8. — Bursa Mebusu Operatör Emin Bey
Orhaniye'nin müstakil liva kaline ifrağına da
teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbata
(2/164)*

REİS — Bursa Mebusu Emin Beyin Orha
eli kazasının livaya tahvili hakkındaki tek
finin reddine dair Lâyiha Encümeni mazbat
okunacaktır.

Riyaseti Celileye

Orhaneli kazasının müstakil livaya tahv
lüzumuna dair Bursa Mebusu Emin Beyin H
yeti umumiyeden muhavvel 12 Kânunuevv
1336 tarihli teklifi kanunisi encümenimiz
mütalâa ve tetkik olundu. Kazayi mezkûrun
rafında kendisine ilhak edilecek münasip k
za ve nahiye bulunmaması ve nüfus itibariyle
altmış bin zükûr ve inastan ibaret olmakla b
raber muntazam şose tarikiyle Bursaya muv
salai ticariye ve iktisadiyesinin de tahtı temi
de bulunmuş olması hasebiyle gayri vârit gör
len teklifi mezkûrün encümenimizce reddine k
rar verildi.

23 Kânunuevvel 133

Lâyiha En. Reisi	M. M.	Kâtip
Namına	Yozgad	

Tutanak 2

BURSA ARAŞTIRMALARI

41 GÜZ 2013

Kent Tarihi ve Kültürü Dergisi

Dosya: Özerk Bursa Devleti'nin Kuruluşu (**Raif Kaplanoğlu**)
Tankut Sözeri Anısına...

Prof. Dr. Mefail Hızlı - Ebu İshak Kâzerûnî İmareti
Nevzat Çalıkuşu - Mudanya'da Yayımlanan Edebiyat dergisi: Eliz Edebiyat
Uğur Ozan Özen- Bursa Devlet Güzel Sanatlar Galerisi
İsmail Yaşayanlar - Bursa'da bir Fransız Kadın Girişimci: Madam Brotte
Turhan Hoca (Çalay) - Belgelere Göre Tarih İçinde Çalı Köyü

BURSA ARAŞTIRMALARI VAKFI